

Вукашин БУРОВИЋ
Станица за сточарство-Жабљак

Испитивање мљечности и приноса вуне језеропивске овце и њених мелеза добијених укрштањем са сјеничком

Језерскопивска овца узгаја се на подручју општинских народних одбора Жабљака, Шавника и Плужина, односно на територији бившег Дурмиторског среза. Она припада групи оваца праменке са отвореним руном.

Подручје на коме се узгаја језеропивска овца карактерише се високим планинама — Дурмитором и пространим заравнима у подножју планина, од којих неке по Цвијићу претстављају крашка поља као што су Језера под Дурмитором.

У климатском погледу ово се подручје одликује правом планинском климом, са дугим оштрим и суровим зимама и кратким и сушним љетима.

Пашњачке површине на овом подручју су претежно кршевите и прилично еродирани. Оскудијевају за вријеме сушних љета у води, а преко читаве зиме су покривене снијежним покривачем. У доба довољних падавина за вријеме испашне сезоне пашњаци обилују богатом пашом.

Под оваким условима климе и земљишта створена је језеропивска овца која по отпорности, узраслости и мљечности надмашује све остале сојеве оваца из групе праменке на подручју Црне Горе.

У погледу његе и исхране језеропивска овца је врло скромна, иако је њега претежно слаба, а исхрана врло једнолична. Исхрана се састоји од сијена у доба зимског и испаше у доба љетњег периода. Она зими траје 5—6 мјесеци и у вријеме слабих приноса сијена на природним ливадама овцама се даје брст и че-

тина. За исхрану једне овце потребно је преко зиме 300 кгр. сијена или 1,60 кгр. дневно по овци. Ова количина сијена је довољна за оштрије и дуге зиме. У доба благих зима и дуже јесење испаше овца се може прехранити и са 250 кгр. па чак и мање, што је у зависности од умјешности сточара који овце храни и његује.

Храћење оваца се обавља једном или два пута дневно. Сијено се обично полаже ван стаје, на снијегу, који се претходно, ако није смрзнут, угази на оноликој површини колико је потребно за једно храћење оваца. Према броју оваца врши се разбацивање сијена у гомилице, тако да отприлике једна гомилица прими 4—5 оваца. Гомилице су размакнуте једна од друге толико да овце приликом храћења са сусједним гомилицама не могу једна другу додиривати.

С обзиром на врло оштре зиме које владају у подручју узгоја језеропивске овце смјештај оваца у току зиме врши се у стајама, које у исто вријеме служе и за говеда. У приземљу стаје смјештена су говеда, а на тавану под кровом — овце. Стаје су махом мрачне, без прозора и једини су отвори на њима врата. У вријеме топлијих зимских дана овце остају ван стаје у торовима.

Припуст оваца обично се врши око 21 октобра или 1 новембра, те јагњење спада 15 марта односно 1 априла. У подручју врло оштрезиме и великих снијезних падавина припуст се врши нешто касније ради лакшег одгајивања јагњади.

Плодност језеропивске овце је у добрим исхрамбеним и другим повољним условима врло висока. Код Станице за сточарство у Жабљаку она је обично 100%. Ближњење оваца је нормална појава и она се креће у запатима бољих сточара до 15%. За плодност језеро-пивске овце може се рачунати да у нормалним приликама његе и исхране остаје око 5% јалових оваца.

Мјерењем кроз неколико година већег броја јагњади на социјалистичком и приватном сектору утврђено је да тежина јагњади код јагњења износи у просјеку 3 кгр живе ваге.

Јагњад сисају обично око 2 мјесеца тј. до 6 маја, кад почиње јутарња мужа оваца и постепено одлучивање јагњади, која се потпуно одлуче од оваца око 12 јула и тада изгоне на пашу као и остале овце. Тежина јагњади код одлучивања износила је, према више годишњим испитивањима Станице, 21 — 22 кгр. живе ваге, док се њихова тежина креће у октобру и до 35 кгр. живе ваге а код бољих сточара и више.

Боја код језеро-пивског соја оваца је претежно бијела, мада има и црних, али врло мало и то код оних сточара који носе одијела прављена од домаће вуне.

Пигментација главе ове овце није устаљена — једнолична, као што је то случај са већином раса оваца fine вуне, већ се појављују разне нијансе — од црне до жуте боје као и бијеле, прскане црним и браон тачкицама. преовлађују овце са црном главом и ногама које су најкрупније, најотпорније и са најруб-

љом вуном. По свему судећи, произилази да језеро-пивска овца нема неких нарочитих ознака по којима би се разликовала од осталих праменки грубог и отвореног руна, сем што по крупноћи, као што је поменуто, спада међу крупније праменке, што је у зависности од њега и исхране.

Мјерењем преко 300 оваца на поменутој Станици утврђено је да њихова просјечна тежина износи 46,8 кгр. и она варира од најмање 36—60 кгр. живе ваге. Највећи број оваца тежио је од 40—50 кгр. Вјерујемо да су овце теже на Сињајевини и планини Пиви због боље испаше.

Језеропивска овца узгаја се за производњу млијека, меса и вуне. Млијеко добивено од оваца игра врло важну улогу за прехрану домаћинства током године. Добивено млијеко сточари једним дијелом прерађују у млијечне производе — кајмак и сир. Поред подмиривања потреба у прехрани домаћинства током године један дио производа сточари продају на локалним тржиштима, ради набавке потребних артикала индустријске производње, па је овчије млијеко врло важан производ због чега се неће моћи, по нашем мишљењу, ни убудуће занемарити тај момент приликом оплеменавања језеро-пивске овце са другим расама оваца квалитетније вуне.

И поред тога што се језеропивска овца гаји у поменутом крају дуго времена још ни до данас није испитано колико ова овца даје млијека у једној лактацији тј. од дана јагњења па до засушивања. Досадашња испитивања била су мањег обима, због чега нијесу могла дати праве податке о мљечности ове овце. Потешкоћа постоји још и у томе што код ове овце није устаљена исхрана, већ је из године у годину различита, а често пута недовољна што зависи од климатских прилика у току године. Због чега приноси сијена подбацују, па и приноси у млијеку и вуни знатно варирају из године у годину, а што се види из табеле.

МАТЕРИЈАЛ И МЕТОДЕ РАДА

Како је Станица држала извјестан број оваца језеро-пивског соја то смо кроз неколике године настојали, у границама наше могућности, да утврдимо мљечност ове овце. Као што се види из приложене табеле бр. 1., огледи су вршени од 1954 до 1958 године са различитим бројем оваца. Да би дошли до што правилнијих резултата настојали смо да обухватимо и извјестан број оваца са приватног сектора, па смо у непосредној близини Станице кроз три године контролисали мљечност 325 оваца, као што је то приказано у приложеној табели.

Првих година обухваћен је мањи број оваца за испитивање мљечности зато што Станица није имала потребног особља за обављање овог посла, а и недостајао јој је потребни прибор за извођење ових огледа.

МЈЕЧНОСТ ЈЕЗЕРО-ПИВСКЕ ОВЦЕ И ЊЕНИХ КРИЖАНАЦА
ДОБИЈЕНИХ УКРШТАЊЕМ СА СЈЕНИЧКОМ У КГР.

Год.	Сој	Сектор	Број контрол. грла	Просјек		Варијације
				Муз. дана	Млијека	
1954	Језеро-пивски	Држав.	50	169	85,22	42,50 — 113,77
	Крижанци Ф-1	"	50	165	70,48	26,53 — 105,29
1955	Језеро-пивски	Држав.	70	155	88,86	73,88 — 118,45
	Крижанци Ф-1	"	31	162	81,13	59,67 — 106,03
1956	Језеро-пивски	Држав.	93	150	74,92	41,80 — 118,24
	Језеро-пивски	приват.	45	168	75,41	62,03 — 101,83
	Крижанци Ф-1	Држав.	50	155	71,31	35,71 — 106,08
1957	Језеро-пивски	Држав.	134	168	70,18	37,10 — 141,20
	Језеро-пивски	приват.	81	176	88,47	29,43 — 152,22
	Крижанци Ф-1	Држав.	65	163	69,36	40,51 — 125,—
	Крижанци Ф-2	"	48	155	57,54	25,02 — 98,83
1958	Језеро-пивски	Држав.	149	175	77,22	48,63 — 141,53
	Језеро-пивски	приват.	199	165	80,80	51,22 — 138,13
	Крижанци Ф-1	Држав.	60	164	68,84	45,98 — 112,05
	Крижанци Ф-2	"	61	165	69,40	44,15 — 107,90

У току 1954 и 1955 године контрола мљечности вршена је два пута мјесечно код оваца Станице. Како је то изискивало већи посао, када се обухватио већи број оваца са приватног сектора код више домаћинстава која су једно од другог удаљена, то смо морали задње три године да контролу мљечности вршимо по један пут мјесечно.

Све контролисане овце морале су да буду обиљежене ушним маркицама у којима су били исписани бројеви како код оваца Станице тако и код оваца на приватном сектору, јер без ових бројева немогуће би било правилно контролисати већи број оваца. Исто тако вођена је и евиденција о датуму јагњења поједине овце ради правилног обрачунавања млијека у контролном периоду, као и утврђивања броја музних дана у једној лактацији. С обзиром на већи број контролисаних оваца, у задње три године контрола није могла да се обави једног дана већ је извршен распоред по појединим домаћинствима, како Станице тако и код појединог домаћинства. Контрола је вршена одређеног дана у мјесецу.

Све контролне муже оваца како код Станице тако и код појединих домаћинстава, вршене су стакленом мензуром. По завршетку лактације и извршеном обрачуну контролних мужа у контролном периоду за сваку поједину контролисану овцу извршено је прерачунавање млијека из литара у килограме и то на тај начин што је узета као просјечна специфична тежина овчег млијека по Лаксу 1.0365 и помножена са литрима те је добијено млијеко у килограмима.

Због мале количине намуженог млијека код контролисаних оваца, није се мјерење могло вршити мљекарском вагом, као што се то ради при контролној мужи крава, па је ово прерачунавање било потребно да би се добила количина млијека у килограмима.

Из приложене табеле број 1 види се да количина млијека стално варира из године у годину, како код државног тако и код приватног сектора, што је и разумљиво због различите зимске и љетне исхране. На принос млијека у нашем случају знатно утиче и чување оваца у току испаше, јер добри и искусни чобани и на слабијем пашњаку и под лошим временским приликама знају да напасу овце много боље од слабих и невјештих чобана. Због овог се дешава да једно стадо оваца на истој испаши, а које чува добар чобан у току једног те истог дана са истим бројем оваца дадне и преко 5 литара млијека више од другог стада са слабиим чобаном. Ово се показује код оваца Станице сваке године, с обзиром да се млијеко премјерава посебно код сваког стада приликом утарње и вечерње муже оваца.

Лактација према нашим огледима траје од 150 до 176 дана у просјеку, но и она исто тако знатно варира у појединим годинама, као и у току једне године код појединих сточара у истом мјесту,

што све опет зависи од саме муже и испаше оваца појединог сточара. У појединим мјестима и дужина лактације може да буде већа и то код оних стада која се налазе на вишим теренима гдје је боља испаша.

Контролисане овце у нашем случају располажу најслабијом испашом на читавом подручју гдје се гаји језеро-пивска овца. Пашњак на којем пасу ове овце до кошења ливада и сувише је оптерећен бројем напасане стоке, а последице кошења ливада овце се напасају углавном на покошеним ливадама, покривеним травним покривачем претежно нардусом (вучај) што условљава слабу испашу, па је природно да на оваквој испаши овце дају и мање млијека. Због овог сматрамо да овце које се у току испаше напасају на вишим теренима, гдје је испаша знатно боља, дају и нешто више млијека. Због удаљености, лоших теренских прилика Станица није била у могућности да контролише извјестан број оваца и на оваквим теренима код приватног или државног сектора.

Велике варијације мљечности показују се и унутар појединих стада, како на државном тако и на приватном сектору, а што се види из приложене табеле број 1. тако да се мљечност креће чак од 29 до 152 кг млијека. Из овог се види да мљечност знатно варира код појединих оваца, како испод тако и изнад просјека, што је знак отсуности сваке селекције на мљечност ове овце. Правилном селекцијом као и исхраном и његом кроз извјестан период времена могла би се постићи знатно већа мљечност код језеро-пивске овце. Код појединих оваца са врло малом мљечношћу могли су утицати и други разни фактори који су условили овако малу мљечност појединих оваца. Приликом испитивања контроле мљечности није узето у обзир то да су испитиване овце разног доба старости, међу којима је било и првојањки, које свакако дају мање млијека од старијих оваца.

Поред контроле мљечности, у току прошле године испитивана је и масноћа млијека код 55 оваца па је установљено да је у почетку лактације млијеко ове овце са мањим процентом масти док се на концу лактације постотак масти у млијеку пење до 8 процената. Да би се утврдила масноћа млијека код ове овце као и количина мљечне масти коју може дати у току једне лактације Станица ће и у току ове године контролисати извјестан број оваца у циљу испитивања масноће млијека.

ПРИНОС ВУНЕ ЈЕЗЕРО-ПИВСКЕ ОВЦЕ И ЊЕНИХ МЕЛЕЗА ДОБИЈЕНИХ УКРШТАЊЕМ СА СЈЕНИЧКОМ

У току 1955 до 1958 године Станица је вршила контролу приноса вуне језеро-пивске овце и њених мелеза добијених укрштањем са сјеничком, као што се то види из следећег прегледа.

ПРИНОС ВУНЕ ЈЕЗЕРО-ПИВСКЕ ОВЦЕ И ЊЕНИХ КРИЖАНАЦА
ДОВИЈЕНИХ УКРШТАЊЕМ СА СЈЕНИЧКОМ У КГР.

Год.	Сој	Сектор	Број контрол. гла	Тежина руна у просјеку	Варијације
1955	Језеро-пивски Крижанци Ф-1	државни "	56	1,54	1 — 2,30
			44	1,56	0,70 — 2,40
1956	Језеро-пивски " Крижанци Ф-1	државни приватни државни	124	1,48	0,80 — 2,51
			75	1,42	0,80 — 2,25
			113	1,68	0,90 — 2,27
1957	Језеро-пивски " Крижанци Ф-1 Крижанци Ф-2	државни приватни државни "	137	1,70	1,02 — 2,46
			81	1,82	1,50 — 2,32
			71	1,46	1,10 — 2,40
			50	1,56	1,08 — 2,40
1958	Језеро-пивски " Крижанци Ф-1 Крижанци Ф-2	државни приватни државни "	150	1,77	1,15 — 2,40
			201	1,89	1,35 — 2,70
			63	1,70	1,15 — 2,40
			62	1,68	0,90 — 2,45

Из датог прегледа види се да принос вуне као и млијека знатно варира у току појединих година. Нарочито је био мали принос вуне у току 1955 и 1956 због слабе године и лоше исхране оваца у току зимског периода. У остале три године принос вуне је нешто већи због боље исхране оваца која условљава и бољи принос вуне. Принос вуне по овци знатно варира испод као и изнад годишњег просјека што је донекле и недостатак потребне селекције којом би се кроз извјестан период времена могао знатно повећати принос вуне у количини, уз побољшање исхране и њега језеро-пивске овце.

У принос вуне по овци урачуната је и почист која је приликом стриже премјеравана. Свака контролисана овца била је обиљежена како на приватном тако и на државном сектору, са металним минђушама са бројевима, а које су биле утиснуте у ухо овце. Мјерење вуне вршено је на мјесту приликом стриже оваца, водећи рачуна када су се стригле овце да вуна није била влажна.

ЗДРАВСТВЕНО СТАЊЕ

Језеро-пивска овца врло је отпорна и прилагодила се приликама у којима се узгаја. Код ове овце задњих година није примјећена ниједна заразна болест, једино посљедњих година редовно се појављује мјестимично заразно обољење ногу код јагњаци. Колико нам је познато, узрочник обољења зглобова ногу јагњаци није још познат па су и мјере сузбијања ове болести засада немогуће. Угинуће јагњаци од ове болести није велико, поготову кад се ова болест јави у лакшој форми, али су штете знатне због тога што обољела јагњад знатно пропадају у кондицији и врло се тешко поправљају.

Од инвазионих болести код језеро-пивске овце јавља се Ehinokokoza („дигеричавост“) од које оболијевају нарочито старије овце преко 80%. Због ове болести продуктивност језеро-пивске овце знатно се умањује. За сузбијање ове болести у задње двије године предузете су потребне мјере, али се на терену подручних општина не спроводе ефикасно, па се може очекивати да ће ова болест и даље умањивати продуктивност ове овце.

МЕЛЕЗИ ЈЕЗЕРО-ПИВСКЕ ОВЦЕ И СЈЕНИЧКЕ

С обзиром да је вуна језеро-пивске овце врло слабог квалитета, то је неподесна и неупотребљива за фабричку прераду и израду бољих вунених тканина. Због овога су биле предузете мјере код Станице да се путем огледа испита у којој се мјери може побољшати вуна ове овце, укрштањем језеро-пивске овце са овновима сјеничког соја, пошто је вуна сјеничке овце знатно боља од вуне домаће, језеро-пивске.

Код овдашњих сточара влада убјеђење да се на овом терену не може одржати сјеничка овца, из њима непознатих разлога.

Укрштањем језеро-пивске овце са сјеничким овновима код Станице добивене су I и II генерација мелеза који су храњени и држани под истим условима као и језеро-пивска овца.

Кроз неколике године Станица је контролисала мелезе I и II генерације на принос млијека, вуне као и живој мјери под истим условима исхране, његе и климатских прилика.

У току ових огледа установљено је да су јагњад-мелези приликом јагњења били у просјеку нешто тежи од јагњади језеро-пивске овце. Исто тако су ова јагњад била нешто тежа и приликом одлучивања од оваца, што је и размуљиво јер се мелези брже развијају и расту.

Мјерењем двизади мелеза установљено је да је просјечна тежина била 43.7 кгр живе ваге са варијацијама од 35 до 55 кгр. Мјерењем оваца I и II генерације просјечна тежина износила је 47.9 кгр живе ваге са варијацијама од 40 до 60 кгр живе ваге. Као што се види из предњег, мелези су, како јагњад тако двизад и овце, нешто у просјеку тежи од домаће језеро-пивске овце. Мјерење ових мелеза вршено је као и језеро-пивске овце ујесен када су овце биле у доброј кондицији.

Количина намуженог млијека дата у табели бр. 1 као и добивена количина вуне која се види из табеле бр. 2 нешто су мање него код језеро-пивске овце. Квалитет вуне знатно је бољи код мелеза него код језеро-пивске овце.

У току зиме мелези су кроз четири године били на зимовнику на Округлици Сињајевина гдје су били изложени најоштријој зими и временским непогодама, те су се употпуности прилагодили овим климатским приликама као и домаћа језеро-пивска овца. У погледу исхране и његе ове овце нису имале никаквих других захтјева од домаће овце. У погледу паризитарних и других обољења биле су једнако отпорне као и домаћа овца, па за све ово вријеме није се код њих појављивало никаквих болести више него код домаће овце.

Према томе, не постоје по нашем мишљењу никакви нарочити разлози да се на терену узгајања језеро пивске не би могла узгајати и сјеничка овца, а поготову њени мелези (до III генерације) са језеро-пивском овцом, што би допринијело знатно бољем квалитету вуне уз незнатно снижење количине — вуне и млијека.

ЗАКЉУЧАК

На основу изложеног може се закључити сљедеће: — Да се језеро-пивска овца изванредно прилагодила условима његе, исхране и климе на терену на којем се узгаја.

— Да је ова овца комбинованих производних својстава млијека, вуне и меса, а што у потпуности одговара потребама сточара-одгајивача.

— Да се путем правилне селекције кроз извјестан период времена могу знатно повећати и производна својства уз извјесно побољшање исхране и њега.

— Главни недостатак ове овце је мали принос вуне и њен слаб квалитет. због чега се намеће потреба олемењивања ове овце у циљу повећања приноса и квалитета вуне, водећи рачуна о даљној производњи млијека и меса, с обзиром да ови производи играју врло важну улогу у исхрани становништва крајева у којима се узгаја језеро-пивска овца.